

Notícia sobre la pisa decorada trobada en un pou de la Plaça Santa Maria de Mataró a l'any 2000 (II): materials conservats en el MASMM

JOAN FRANCESC CLARIANA I ROIG

GRUP D'HISTÒRIA DEL CASAL DE MATARÓ

CENTRE D'ESTUDIS D'ARQUEOLOGIA I HISTÒRIA DE MATARÓ

En aquesta segona entrega referent a la pisa decorada provinent de la U.E. 4091 de l'actuació arqueològica de la Plaça de Santa Maria, a fi de documentar-la el més exhaustivament possible, presentem els materials que actualment es conserven en dipòsit en el Museu Arxiu de Santa Maria. Són les peces més ben conservades del conjunt que fou trobat a l'interior del pou.¹

Formen el grup de material cedit, nou plats, dels quals dos són de reflexos, més nou escudelletes, de les quals tres són de reflexos. El material és apte per a l'exposició permanent en tant que tres dels plats han estat completament reintegrats i restaurats, així com sis de les escudelletes. La resta són peces amb un grau alt de conservació, excepte dos plats daurats on manquen fragments.²

Tal com vàrem veure en la primera part, era possible interpretar el nombrós conjunt de material en base als fets històrics ocorreguts a Mataró a mitjans del segle XVII.

Veiem a continuació el catàleg descriptiu del material.

¹ En el magatzem arqueològic, es conserven, sense distinció i com si procedissin de la mateixa U.E. del sector 4, materials que, en les memòries d'excavació, els arqueòlegs atribueixen al sector 1, tals com les peces P-14, E-7, E-8, E-49 i E-50 (cfr.: Clariana 2020).

² Vegeu memòria d'excavació (Busquets / Gurra 2003), sector 4, peces en làmines núm. 14 i 15 i del 17 al 32, d'on provenen la major part de les imatges readaptades.

Catàleg³

PLATS:

Plats de reflexos

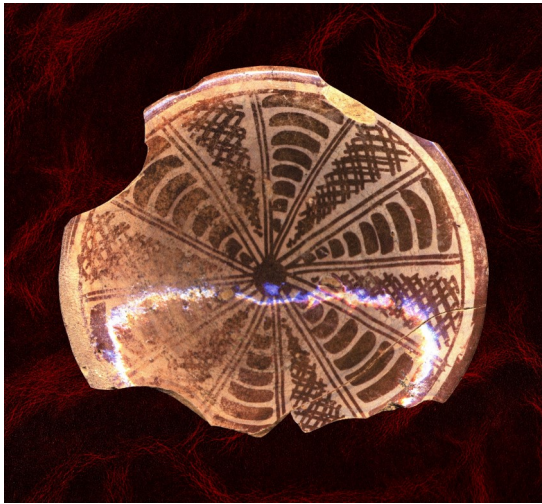
P – 31.- Plat gairebé sencer, no restaurat. Orla decorada amb espigues i pestanyes, similar a varis plats de la Plaça Gran (Cerdà 2001: 215, taula XXV, 218, 221 i 223). Centre decorat amb una au vers la dreta (pròxim a Cerdà 2001: 74, làm. 12, 12) i motiu floral de tres tiges, amb flor central i fulles feses laterals (semblants a Cerdà 2001: 61, làm. 6, 18 i 20). A la Plaça Gran veiem plats coincidents l'orla i centre, amb molt poques variacions (cfr.: Cerdà 2001: 229, 228 i 236).

P-31

³ En la relació de materials agrupem els mateixos en dos apartats: plats i escudelletes. Per als plats utilitzem la lletra «P» i la «E» per les escudelletes.

P – 32.- Plat bastant complet, sense restaurar. Am botó central i decoració de dotze divisions triangulars d'orientació radial, alternant enreixats i línies paral·leles. Coneixem un paral·lel molt similar trobat a Reus, al jaciment del Portal de Santa Anna (Vilaseca III, 1964: 101, fig. 107,3).

P-32

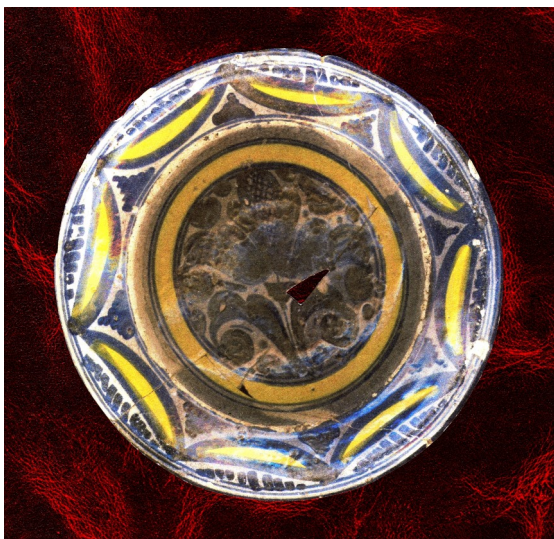
P – 34.- Plat bicolor (blau i groc) sencer. Orla decorada amb una successió d'arcs triples oberts enfora. Coneixem paral·lels similars a la Plaça Gran (Cerdà 2001: 237, Taula XLVII, 393 i 238, Taula XLVIII, 404). Centre decorat amb composició floral de tres flors de tres copolls.

P-34

Plats en blau

P – 33.- Plat bicolor (blau i groc) força sencer. Orla decorada amb garlanda unida i un element de farciment esglaonat. Coneixem un plat amb orla similar a la Plaça Gran (Cerdà 2001: 273, foto 90, 389). Centre amb decoració vegetal de fulles obertes i motiu enreixat.

P-33

P – 35.- Plat de la ditada, restaurat, força sencer. Centre decorat amb un element arquitectònic, possiblement una capella a jutjar per la creu que hi ha representada al damunt. Ens recorda la que veiem en un plat de producció lleidatana publicat per Batllori / Llubia (1974: 125 – B).

P-35

P – 36.- Plat de la ditada sencer. Centre decorat amb figueta (Telese 1991, 207, fig. 141) i voluta i un quadrat amb creu (cfr.: flor de quatre pètals a Telese 1991, 142, fig. 17; rombes a Telese 1991: 166, fig. 63).

P-36

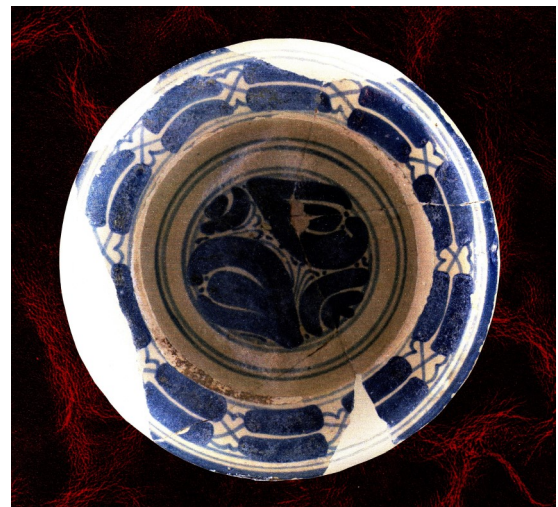
P – 37.- Plat de la ditada sencer. Centre amb decoració d'un element floral, compost d'una roseta central i seqüència d'arcades, d'on parteixen grups de tres cires. Aquesta decoració del centre, pràcticament idèntica, l'hem vist en un plat de verd i manganès publicat per Batllori / Llubia (1974: fig. 95, C) i en un fragment de plat, també de la ditada, amb data de 1676 (Telese *et alii* 2012: 134); també és present en la versió de plats de la corbata

P-37

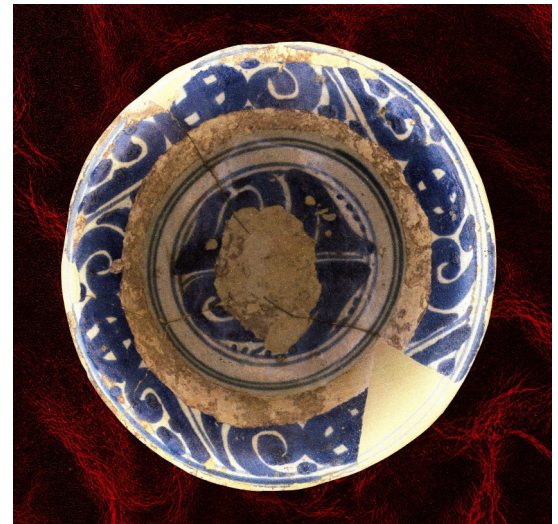
(Batllori / Llubia 1974: fig. 91, B, amb la inscripció «LORENS TINTORE»; Telese *et alii* 2012: 135). Hem de tenir present que les peces de la ditada i de la corbata s'estaven donant en un mateix moment històric i, fins hi tot, hi ha peces que combinen les dues orles (Batllori / Llubia 1974: fig. 91 A).

P – 38.- Plat amb orla de salsitxa doble (Telese 1991: 158, fig. 48). Centre decorat amb dues figuetes (similar a Telese 1991: 190, fig. 108).

P-38

P – 39.- Plat, amb força desgast, amb orla de volutes contraposades i rodes de carreta (Telese 1991: 106; 144; figs. 20 i 21). Centre molt perdut, amb decoració de figuetes.

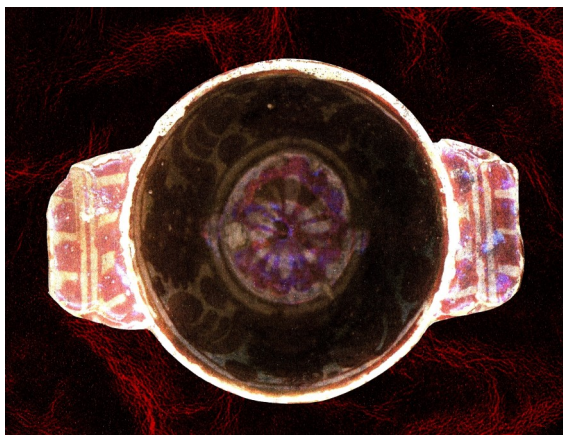

P-39

ESCUDELLETES:

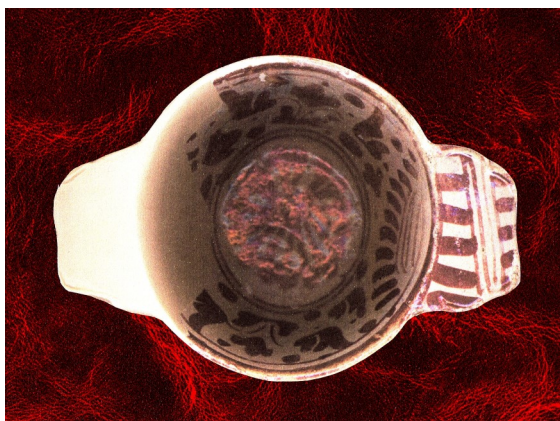
Escudelletes de reflexos

E – 51.- Escudelleta sencera. Orla decorada amb fulles de palma (Cerdà 2001: 61; làm. 6, 14), punt i flors enreixades. Centre decorat amb una margarida (Cerdà 2001: 68; làm. 9.4). Nansa de trapezi, amb decoració de línies gruixudes i perpendicularment travessades per un grup de tres línies més primes (paral·lel pròxim a Cerdà 2001: 70, làm. 10, b).

E-51

E – 52.- Escudelleta, amb part del lateral i nansa restaurades. Orla de pestanyes (Cerdà 2001: 61, làm. 6, 13) i element floral de tres tiges amb fulles feses (Cerdà 2001: 61, làm. 6, 1 a 5). Centre decorat amb una margarida. Nansa de trapezi, decorat amb línies gruixudes i una faixa en diagonal de 4 línies més fines (Cerdà 2001: 70, làm. 10, b).

E-52

E – 53.- Escudelleta amb una nansa i part de la paret restaurada (Cela; Garcia; Pera 2003: 49; Vellvehí 2012: 54). Orla de bandes gruixudes amb línies primes als costats i separades per bandes de línies primes paral·leles, comparable amb algunes peces de la Plaça Gran (Cerdà 2001: 208, peces 108 a 112). Centre decorat amb les lletres «e» minúscula i «R» majúscula (Vilaseca III, 1964: 37, fig. 33, 12 i 13; Llorens 1989: 152; 184 i anagrama pròxim: 118; Cerdà 2001: 68 – 71; 205 i ss, peces 011, 028, 033, 055, 057, 059, 073, 095, 101, 149; fotos: 250). Nansa triangular amb decoració de tres traços gruixuts amb una faixa blanca perpendicular (Cerdà 2001: 70, làm. 10, f).

E-53

Escudelletes en blau

E – 54.- Escudelleta parcialment restaurada. Orla amb circumferències concèntriques. Centre amb decoració de figuetes. Nanses triangulars, decorada amb l'esquema d'una mata d'herbes (Telese 1991: 183, fig. 96; Cerdà 2001: 263, foto 53; 292). El revers està decorat amb un gran

E-54

“R” amb peu de “L”, semblant a la decoració que veiem en el centre d’algunes escudelletes daurades (veure peça E-53). La vora exterior presenta, en els extrems centrats, dues línies verticals gruixudes que van des de la vora fins a dos terços de l’alçada de la peça.

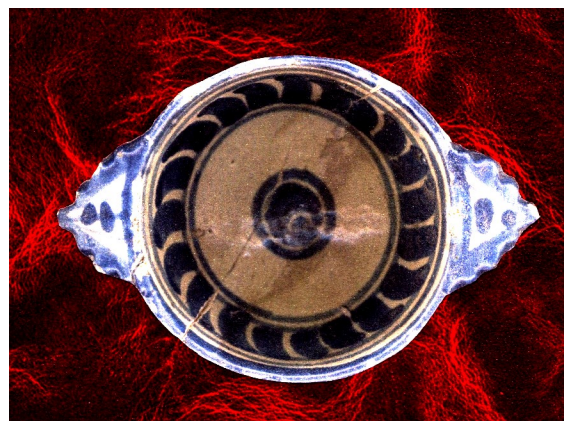
E – 55.- Escudelleta bicolor, parcialment restaurada. Amb vora i cercle central en groc. Presenta orla d’arcs dobles i punt. El centre està decorat amb un element floral (cfr.: Cerdà 2001: 224, Taula XXXIX, 300).

E-55

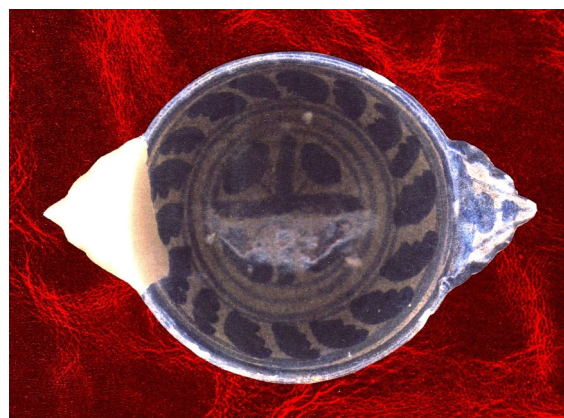
Nansa triangular amb dos traços pintats (Telese 1991: 138, fig. 9).

E – 56.- Escudelleta completa. Orla de la ditada. El centre presenta un cercle i un gran punt central (Telese 1991: 156, fig. 43). Nansa triangular amb dos traços pintats (Telese 1991: 138, fig. 9).

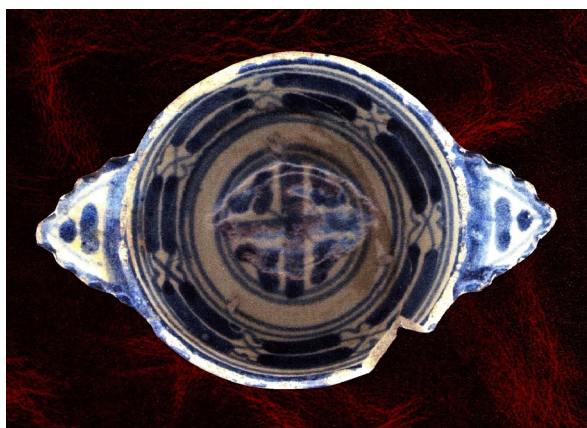
E-56

E – 57.- Escudelleta amb una nansa i part de paret restaurada. Presenta l’orla decorada amb palmes dentades. En el centre veiem una creu i fulles en els angles (Cerdà 2001: 103, làm. 17, 5). Nansa triangular amb dos traços (Cerdà 2001: 106, fig. 1,3).

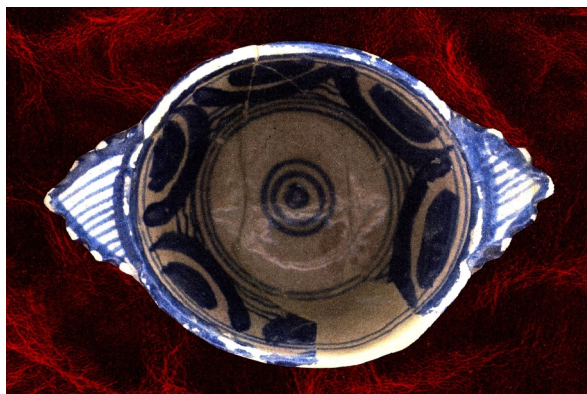
E-57

E – 58.- Escudelleta força completa, sols li manca un fragment de la vora. Orla de salsitxa doble. El centre està decorat amb una creu i, en els angles, fulles amb forma d’«V» (pròxim a Cerdà 2001: 103, làm. 17,5). Nansa triangular amb dos traços (Cerdà 2001: 106, fig. 1,3).

E-58

E – 59.- Escudelleta, parcialment restaurada. Orla decorada amb arc i mig punt. Centre de tres centres concèntrics (pròxim a Telese 1991: 191, fig. 111). Nansa triangular de línies paral·leles en diagonal (Telese 1991: 191, 110 i 111).

E-59

Consideracions

Veiem com hi ha una clara presència dels obradors de Reus en les peces decorades, sobretot en dos dels plats i en algunes de les escudelletes en daurat (cfr. Bofill 1941; Vilaseca 1964). Pel que fa la resta, gairebé en la seva totalitat es possible considerar-ho com de producció barcelonina.

Com varem apreciar amb anterioritat, queda palesa, una vegada més, la gran semblança (en quan a tipologia, formes i decoracions) d'aquest conjunt ceràmic, amb el material aparegut en el dipòsit de la Plaça Gran a principis dels anys vuitanta.

A més d'aquesta presència clara de les produccions dels obradors de Reus, ens ha cridat l'atenció les dues mostres d'escudelletes decorades amb l'anagrama «eR» i «R». Sobre aquest anagrama hi ha diverses teories: l'una afirma que podria simbolitzar la signatura dels Ferrer de Reus, afegint el fet que es coneix un plat conservat en el Victoria and Albert Museum de Londres que porta data, signatura i escut dels Ferrer (Vilaseca III, 1964: 137, fig. 156; Batllori / Llubià 1974: fig. 61B; Telese *et alii* 2012: 107). L'altra teoria afirma que és l'abreviatura de la paraula Reus i una tercera que teoritza sobre la possibilitat que potser s'estigui referint a «refectori» o «refacció» (compilades a Cerdà 2001: 68-71). La particularitat que tenim aquí rau, a més, en el fet de trobar una escudelleta en blau que porta la «R» en el revers de la peça.

No obstant el comentari anterior, es pot afirmar, com ja hem dit al principi, que la major part de peces provindrien dels obradors barcelonins, que, en aquell moment, estarien molt actius. Podem esmentar, entre elles, les peces de la ditada, de l'orla amb salsitxa doble, de volutes contraposades i rodes de carreta i policromes, les quals no ofereixen cap dubte (cfr.: Iñáñez *et alii* 2007; De Febo 2015; Garcia Osés 2018 i 2019).

Amb aquesta segona part, queda completat l'estudi del conjunt de la pisa catalana decorada provinent de l'actuació arqueològica d'aquesta emblemàtica plaça matornina.

Finalment, en tant que en l'actuació de l'any 2000, sols va ser possible buidar parcialment un dels tres pous, caldrà estar alerta per si, en un futur, fos possible tornar a actuar arqueològicament en el mateix indret, amb la qual cosa podríem sortir de dubtes veient quins materials amortitzen els altres pous pendents d'excavar, en quines proporcions i tipologies ho fan, i si presenten una certa coincidència.

cia cronològica, tant comparant-ho amb el que s'ha trobat fins ara aquí, com amb el conjunt de materials que es va trobar a la Plaça Gran de Mataró.

BIBLIOGRAFIA

AINAUD, J. (1942). «Loza dorada y alfarería barcelonesa. Siglos XV – XVI». *Anales y Boletín del Museo de arte de Barcelona*, 2. Barcelona, p. 89-104.

BATLLORI, A.; LLUBIÀ, L.M. (1974). *Cerámica catalana decorada*. Barcelona.

BOFILL, F. DE P. (1941). «Cerámica barcelonesa de reflejo metálico». *Anales y Boletín del Museo de arte de Barcelona*, 1. Barcelona, p. 53-78.

BUSQUETS, F.; GURRERA, M. (2003). *Memòria de l'excavació arqueològica d'urgència realitzada al carrer Nou, Santa Maria i Plaça de Santa Maria de Mataró (El Maresme)*. Mataró (memòria inèdita conservada al Servei d'Arqueologia de la Generalitat de Catalunya).

CELA, X.; GARCIA, J.; PERA, J. (2003). *Fem Arqueologia descobrim la Ciutat*. Mataró.

CERDÀ, J.A. (2001). *La ceràmica catalana del segle XVII trobada a la Plaça Gran (Mataró)*. Barcelona.

CLARIANA, J.F. (2020). «Notícia sobre la pisa decorada trobada en un pou de la Plaça Santa Maria de Mataró a l'any 2000». *Felibrejada*, 98. Mataró, p. 249-267.

DE FEBO, R. (2015). *La ceràmica de Barcelona entre els segles XIII i XVIII a través de la seva caracterització arqueomètrica*. Barcelona (UB), tesi doctoral.

GARCIA OSES, I. (2018). *Les relacions urbanes i interurbanes dels ceramistes de Barcelona. La confraria de Sant Hipòlit, 1531 – 1813*. Barcelona (UB), tesi doctoral.

GARCIA OSES, I. (2019). «La distribució dels terrissers a la trama urbana barcelonina i la configuració d'àrees de producció especialitzades, segles XVI a XVIII». *Actes del VIIIè Congrés d'Història Moderna de Catalunya. Barcelona, 17-20 de desembre de 2018*; dins *Pedralbes, revista d'història moderna*. Barcelona, p. 375-396.

IÑÁÑEZ, J.G.; BUXEDA, J.; MADRID, M. (2007). «La pisa de Barcelona: una aproximació arqueomètrica al seu estudi». *Arqueologia Medieval*, 3. Barcelona, p. 62-79.

LLORENS, J. (1989). *Ceràmica catalana de reflex metàl·lic*. Barcelona.

TELESE, A. (1991). *La vaixel·la blava catalana de 1570 a 1670*. Barcelona.

TELESE, A.; LLORENS, J.; VOIGT, U. (2012). *La ceràmica catalana datada com a punt de referència. Catàleg de la pisa (1522 – 1863)*. Barcelona.

TELESE, A.; VOIGT, U. (2009). *Ceràmica catalana policroma del s. XVII. Col·lecció Josep Iglesias Brucart*. Barcelona.

VELLVEHÍ, J. (2012). «El patrimoni medieval del Maresme en els museus». *V Jornades d'Història i Arqueologia Medieval del Maresme. Felibrejada*, 94. Mataró, p. 47-63.

VILASECA, L. (1964). *Los alfareros y la cerámica de reflejo metálico de Reus de 1550 a 1650*. Reus.

